

SCI-CONF.COM.UA

EUROPEAN CONGRESS OF SCIENTIFIC DISCOVERY

**PROCEEDINGS OF XII INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
NOVEMBER 10-12, 2025**

**MADRID
2025**

EUROPEAN CONGRESS OF SCIENTIFIC DISCOVERY

Proceedings of XII International Scientific and Practical Conference

Madrid, Spain

10-12 November 2025

Madrid, Spain

2025

UDC 001.1

The 12th International scientific and practical conference “European congress of scientific discovery” (November 10-12, 2025) Barca Academy Publishing, Madrid, Spain. 2025. 533 p.

ISBN 978-84-15927-30-3

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // European congress of scientific discovery. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference. Barca Academy Publishing. Madrid, Spain. 2025. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/xii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-european-congress-of-scientific-discovery-10-12-11-2025-madrid-ispaniya-arhiv/>.

Editor

Komarytskyy M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: madrid@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua>

©2025 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2025 Barca Academy Publishing ®

©2025 Authors of the articles

АНТРОПОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПОЕЗІЇ В АНТИЧНИХ ХУДОЖНІХ КООРДИНАТАХ

Гальчук Оксана Василівна

д.ф.н., професор
Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

Вступ. Дослідження різноманітних літературних явищ крізь призму антропологічних кодів в останній час досить активні. Спільним положенням для них є переконання, що людина в художньому творі не просто об'єкт подій, а активний творець і носій сенсу. Вона не тільки концентрує на собі увагу світу, а й формує долі інших. Визнання винятковості людини, її життєвого досвіду і творчості, її здатності впливати на світ через мистецтво і самопізнання складає основу антропоцентризму і творів класичного канону, і сучасної літератури.

Мета роботи – проаналізувати антропологічні коди лірики сучасного українського письменника Андрія Содомори крізь призму образів і мотивів античної літератури. Для митця, який прийшов до оригінальної творчості через плідне і багаторічне перекладацтво творів античних авторів, художні координати греко-римського походження є органічною і оптимальною формою поетичної мови.

Матеріали та методи. Дослідження ґрунтується на аналізі лірики Содомори різних років із книги «Поезія. Проза» (2012). Це дає можливість простежити стійку тенденцію звернення автора до художньої мови античних мотивів і образів у вираженні антропологічних кодів і сенсів. Методами дослідження є інтертекстуальний, міфопоетичний і герменевтичний.

Результати та обговорення. Під антропологічними аспектами чи кодами розуміємо умовну систему знаків, смислів і символів, що відображають у художньому тексті уявлення про людину, її буття, цінності, світосприйняття. До таких кодів належать насамперед біологічний чи тілесний, який оприявлюється оприявлюється в темах тілесності, хвороби, болю,

сексуальності, інстинктів. Споріднений із ним гендерний чи тілесно-соціальний код, розкриваючи який, автори торкаються проблематики гендерної ідентичності і ролей, визначених соціумом. У зображенні внутрішнього світу людини, підсвідомого, травми, фобії, власне свідомості, ідентичності реалізується психологічний код. Особливість його літературного втілення полягає в поєднанні фрейдистського або юнгіанського дискурсу з архетипами чи з архетипним кодом. Екзистенційний або онтологічний код прочитується в мотивах пошуку сенсу життя, сутності і цінності свободи, відповідальності, самотності, абсурду, смерті тощо. Здійснюючи художній аналіз взаємин «людина і суспільство», – статус, роль, моральні конфлікти, вибір людини як члена соціуму – письменники актуалізують соціально-етичний антропологічний аспект. Натомість культурно-ритуальний код реалізується завдяки міфопоетичному й герменевтичному підходу і оприявлюється в темі ініціації, ритуалів, сакральних дій, культурних практик. І, нарешті, космогонічний чи хронотопічний код оприявлюється в темі «людина в просторі й часі», відображає ландшафти буття, зв'язок із природою і всесвітом.

Художня палітра образів і мотивів, якими послуговуються письменники для вираження антропологічних кодів, надзвичайно широка, але особливе місце в ній належить античним топосам. Сучасна гуманітаристика, зокрема літературна антропологія, герменевтика і культурологія, переконливо визнають античність початковою моделлю європейського антропологічного проєкту. Адже саме антична література стала першою системою художніх текстів у європейській культурі, яка поставила людину в центр уваги, визнаючи її здатною до свободи, вибору, відповідальності. Від гомерівського епосу до пізньої римської філософської прози антична література демонструє виразний антропоцентризм. Це не означає, що боги або природа не відігравали важливої ролі, але людина, її внутрішній світ, вибір, гідність, честь, її трагедія і велич постають у центрі зображення. Людина стає центральною точкою морального, соціального і філософського простору, у результаті формується нова картина світу з уявленням про людину як мірило всіх речей, виражене у знаменитій

протагорівській формулі «Людина – мірило всіх речей». Усі жанри античної літератури тематизують людину, її внутрішній світ і стосунки зі світом, з богами, з іншими людьми. Окрім того, в античній літературі були сформовані основні моделі людського буття – етична, естетична і філософська. І відповідно, греко-римські письменники створили універсальні моделі людини: людини, яка мислить (*homo sapiens*); людини, яка розмовляє (*homo loquens*); людини, яка свідомо діє (*homo moralis*); людини, яка відчуває і прагне прекрасного (*homo aestheticus*); людини, яка шукає сенс (*homo religiosus* або *homo philosophicus*) – які стали матрицями для подальшої європейської традиції.

Лірика Содомори – це переважно філософська і пейзажно-філософська поезія, характерною ознакою якої є виразна культурологічна парадигма. Тож включення у тканину його творів античного художнього досвіду – це і стилістичний прийом, і свідомо авторська стратегія на інтеграцію української літератури у світовий художній контекст. У такий спосіб письменник продовжив традицію рецепції як сукупності різних форм, як-от: переклад, науково-критична інтерпретація, художнє тлумачення і трансформація, античності в інтелектуальний і художній світ автора й стратифікацію її жанрового, сюжетно-фабульного, мотивного, асоціативно-ремінісцентного, образного рівнів. Із-поміж найпоширеніших антропологічних кодів Содомора віддає перевагу екзистенційному і психологічному, міксуючи їх. Його поетичні роздуми про специфіку буття людини, про життя і смерть, пам'ять і час, про Долю і призначення людини тощо оприявлені в поезіях з експліцитною античною інтертекстуальністю – ««Ікар» (про конструктивний наслідок бунту), «Хронос» (про всевладний час), «Кентавр» (про драму самотності). А у вірші з назвою-алюзією на відому дидактичну поему давньогрецького автора «Труди і дні» поет розмірковує над питанням «що є життя» і покликається на Гесіода: *«Що є життя: – Найкраще – Гесіод: / Труди і дні, і статки, й бідування, / І незупинне колесо турбот, / Що нашим же розкручене старанням»* [1, с. 65]. При цьому образ «колеса турбот» поет підсилює ще однією античною міфологією

(ім'я царя лапітів Іксіона), «переведеною» в множину, що стає загальною назвою сучасної людини, прикутої до побуту: *«Воно розпалене, воно горить, / При ньому ми – новітні іксіони»* [1, с. 65]. Образ бога часу Януса і сформульований Аристотелем закон логіки «Третього не дано» конструюють художній простір одного з віршів циклу «Катрени», де Содомора розмірковує, чому людина переймається минулим чи майбутнім, але нехтує теперішнім: *«Одним – у завтрашнє глядить лицем / дволикий Янус, другим озирає – / вчорашнє; нинішнє – хіба мигцем, / бо tertium non datur – всяк те знає»* [1, с. 155]. У віршах «Дим», «Колись, колись то...», ремінісценції з Гомерової «Одісеї» і Вергілієвої «Енеїди» розвиваються теми відповідною темою пам'яті й туги за рідним краєм («Дим»), протиставлення героїчного покоління «батьків» інертному поколінню «синів» («Колись, колись то...»).

Содомора часто вдається до цитування античних авторів для підсилення ідей своїх творів. Так, говорячи про необхідність самопізнання, поет «запрошує» до діалогу Сенеку (*«До себе спершу, не до мене, поспішай» – / Луцілієві радить у листах Сенека... / Не заблукав би: хто до себе йде – на жаль, / проводить не знайде, йти ж – далеко!...»* [1, с. 154]) і наголошує на потребі пройти цей важкий шлях самому. Цитата з Сенеки «*Stant caesurae*» допомагає оприяти мотив швидкоплинності життя і авторського погляду на людину: *«З погляду вічності – сумна на всім печать: / Усе довкола – перелітні тіні. / Міста – занепадаючи стоять. / А люд занепадає – у ходінні»* [1, с. 148] (з циклу «Катрени»). Тоді як рядки Горація *«І тихоплинний, кожен у мить свою, / Коцит побачим...»* у вірші «Годинник», як і епіграф із Гомера *«Сон – брат смерті»* у творі «Падіння», підпорядковані бажанню автора поділитися філософськими міркуваннями скороминущості людини, про сон і смерть.

Аналогічна тема розгортається завдяки топосу міфічної річки Лети у трансформованому вислові «канути в Лету» в поезії «Камінні сходи»: *«Момент листка у леті / Стривожив серце – і згас, / І потону в Леті...»* [1, с. 86]. А в одному з катренів цю роль виконують міфічні богині долі Мойри (Парки): *«Пливла ріка, як інші, серед поля, / Дніпра ровесниця, супутниця віків. / Сумну їй*

Парки виснували долю: / ріку позбавили і сонця, й берегів» [1, с. 150].

Розмірковуючи над проблемою «бути» і «здаватися», Содомора звертається до тези античного походження (приписують Платонові, Горацієві, Сенеці, Цицеронові, Петронію) «Світ – театр». Поет озвучує сумнів, чи вдасться людині бути собою в театрі життя: *«Та скільки не вправляймося літ, / однак чи вдасться у виставі тій / себе, яким хто є, представити»[1, с. 143].*

Спільним для віршів «Фортеп'ян, «Метелик» і «Дедалі важчає супутник міста – камінь» є образ метелика, який відсилає до поширеної в античних уявленнях паралелі «метелик – людська душа». У Содомори метелик – це і душа померлого, і одне з див, яким милується людина як непроминальною красою природи, навіть усвідомлюючи власну проминальність.

Загалом тема «людина в просторі й часі», відображення ландшафтів буття, зв'язку з природою і всесвітом як оприявлення космогонічного чи хронотопічного антропологічного коду є виразним складником поезії Содомори. Мотиви Овідієвих метаморфоз (вірш «Перевтілення»), антитеза «золотий вік – залізний вік» і поетизація першоелементів всесвіту, пієтет перед якими, вважає поет, сучасна людина, на жаль, втратила (цикл «Катрени») і цим зруйнувала свою цілісність (вірш «Розпіялися, – кожен на своїй стіні») складають один із полюсів мотивного комплексу оприявлення космогонічного коду. На іншому полюсі – вірші, у яких антична образність поєднується зі сковородинівськими ідеями трьох світів («Світляки»). «Щільна» антична інтертекстуальність, як-от: назва, епіграф із Вергілієвої «Енеїди» (*«Ніч рине – й землю ген / огортає крил чорнотою»*) і гомерівські топоси «Ітака» і «Одіссей» у ролі порівняння (*«Напевне й нині мандрівець по ньому / Звіряється, простуючи додому, / Як до Ітаки – впертий Одіссей» [1, с. 25]*) допомагає художньому вислову авторської думки про усвідомлення людиною непізнаності просторів космосу, де Земля і земляни лише порошинки *«у тих глибинах»* (вірш «Nox ruit»). Подальший розвиток цієї ідеї спостерігаємо у вірші «Непостережене», де так само за допомогою цитати з Вергілія *«Sunt lacrimae rerum...»* автор осмислює образ осені як пори підбиття життєвих підсумків (*«Є сльози в ній, –*

зворушився *Вергілій*» [1, с. 37] і переходить від усвідомлення марних претензій людини на роль царя природи до іронічного зауваження щодо її здатності побачити красу навколо себе.

Прикладом поєднання різних форм античної інтертекстуальності (епіграфа з Піндара і відомої сократівської формули «Пізнай себе!») для оприявлення двох антропологічних кодів одночасно – психологічного і космогонічного – є вірші «Похвала воді», де Содомора уславляє стихію води як першоджерело фізичного життя і як початок життя духовного: *«Ти перша спонукала до прозріння: / Хто в люстро глянув, плесо голубе, – / Твою пораду вчув: “Пізнай себе!”»* [1, с. 53].

До поетичних творів Содомори на перетині культурологічного і екзистенційного (у сенсі визначення ідентичності людини мистецтва) антропологічних кодів в античних художніх координатах, можна зарахувати такі, як «Алкей», де, озвучуючи ідею безсмертя творчості як перемоги над часом, автор звертається до реальної постаті в історії давньогрецької літератури. Озвучені елементи біографії давньогрецького поета функціонують задля відтворення антропоцентричної концепції автора, який сповідує пієтет перед класичними традиціями і створює зразок транспозитивної поезії. У сонеті «Думи», де античний мотив і певний онім (Овідій на заслання) створюють паралель із біографічним текстом та формують історичне і культурне тло сонету з шевченківською назвою. Цікавим у цьому творі є топос «березневі іди»: *«Чи не остання в році заметіль: / Вже незабаром іди березневі»* [1, с. 35]. У контексті цього сонета вважаємо його багатозначним: як очікування зими, яка ще показує свою силу, і для поетів-засланців асоціюється з холодною чужиною, з якої вони мріють вирватися *«в март, у березіль»*; очікування березневих ід як сподівання, за історичною аналогією, на кінець тирана; і виходячи з периферійного значення «березневих ід» як неминучості долі (*«Загладжує метіль дороги й межі / У часопросторі, снує-мережить / Для всіх часів один пісенний сум»* [1, с. 35], це позначення спільності драматичної долі митців-вигнанців. Таким чином, завдяки античним аналогіям елементи

біографічного тексту в сонеті витворюють метапоезію про вибір людини мистецтва в умовах тиранії.

Висновки. У ліриці Содомори домінантними є екзистенційний, психологічний, культурологічний і космогонічний антропологічні коди, задля оприявлення яких поет реципіює і творчо трансформує античність. У його творах вона матеріалізована в цитатах алюзіях, ремінісценціях, дискурсивних сходженнях тощо, які правлять за ключ прочитання цих творів як зразків української античності. У результаті формується антропоцентрична парадигма усієї поезії Содомори, де образ людини (мікрокосму), що намагається віднайти рівновагу, вписується у світ природи (макрокосм), який людина прагне пізнати за допомогою світу символів світової культури і античної зокрема. Водночас це людина, для якою повинні мати сенс питання специфіки її буття, призначення, життя і смерті, пам'яті і долі, сумірності швидкоплинності життя і його якісного наповнення. Серед таких змістів і мистецька діяльність. Содомора розглядає її спробою віднайти й утвердити власну ідентичність, чинити супротив системі і пізнати себе і світ у творчому процесі, випробуванні славою і часом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Содомора А. Поезія. Проза. Львів : Літопис, 2012. 720 с.